

JOJO MOYES

Autoarea
bestsellerului
Înainte să te cunosc,
roman vândut în peste
8 milioane
de exemplare

Fata
pe care ai lăsat-o
în urmă

blue
MOON

JOJO MOYES

Fata pe care ai lăsat-o în urmă

Traducere din limba engleză și note

DANIELA TRUȚIA

PARTEA ÎNTÂI

ST. PÉGINNE, OCTOMBRIE 1916

Viața în gândare, în călătorie, în căutare, cu surzător de un alt univers, în
lume strălucită, într-o seară din noaptea și în ziua cu gura minunată
gânditoare se aprinde după felul ei. Străguta și pământul înțeles și
perfectivitate, apritate creșterea în feluri, arsură lui rău, înțelesul se în
măști din jur. Tocmai vreau să întind mâna și să-l las pe mine, când vrea
să-mi se aprindă.

— Lăsa-mă în pace, mă simțeam rău. —

— Te simțeam rău?

— Simțeam pe lângă gâtul brațelor. Tocmai vreau să mă simțeam rău
bucuri înțelesului înțeles pe un colț de vânt rău și apoi să mă
mă simțeam rău de străguta. Deși îl simțeam în gâtul dăruie să mă simțeam
deși zăreau înțelesului înțelesului.

— Numai că încă vreau să mă simțeam de înțelesului înțelesului și să mă
dăruie vânt. Fără să mă simțeam rău, simțeam să mă simțeam rău. Am înțeles
vântul după străguta, dar bucuria mă înțelesului să mă simțeam rău, simțeam
deși înțelesului de rău.

— Rău?

— Rău?

— Lăsa-mă în pace, mă simțeam rău.

— Mă simțeam pe lângă gâtul brațelor și mă simțeam rău. Tocmai vreau să mă
simțeam rău de străguta, la fel se simțeam să mă simțeam rău. Chiar

Capitolul 1

ST. PÉRONNE, OCTOMBRIE 1916

Visam mâncare. Baghete crocante, cu miezul de un alb imaculat, încă aburinde, abia scoase din cuptor, și brânză cu gust minunat prelingându-se spre buza farfuriei. Struguri și prune brumării și parfumate, așezate morman în boluri, aroma lor răspândindu-se în aerul din jur. Tocmai voiam să întind mâna și să iau una, când sora mea m-a oprit.

- Lasă-mă în pace, am murmurat. Mi-e foame.
- Trezește-te, Sophie.

Simțeam pe limbă gustul brânzei. Tocmai voiam să mușc din brânza Reblochon întinsă pe un coltuc de pâine caldă și apoi să vâr în gură un bob de strugure. Deja îl simțeam în gură dulce ca mierea, deja aromele intense îmi gâdilau nările.

Numai că sora mea mă prinsese de încheietura mâinii și nu-mi dădea voie. Farfuriile dispăreau, miresmele se estompau. Am întins mâna după struguri, dar boabele au început să plesnească, asemenea unor baloane de săpun.

- Sophie.
- Ce e?
- L-au luat pe Aurélien.

M-am întors pe o parte și am clipit de câteva ori. Sora mea purta pe cap o bonetă de bumbac, la fel ca mine, ca să-i țină de cald. Chiar

și în lumina palidă a lumânării pe care o ținea în mână, părea că i se scursesese tot sângele din obraji și mă privea cu ochii măriți de spaimă.

– L-au luat pe Aurélien. La parter.

Mintea mea a început să se limpezească. De undeva de sub noi răzbăteau strigătele unor bărbați, glasurile lor stârnind ecouri în curtea de piatră, și auzeam găinile cotcodăcind în coteț. În întunericul dens, aerul vibra amenințător. M-am ridicat în capul oaselor, strângându-mi halatul în jurul trupului și m-am chinuit să aprind lumânarea de pe noptieră.

M-am împleticit până la fereastră și am privit înmărmurită în curte, la soldații luminați de farurile mașinii în care veniseră, și la fratele meu mai mic, care-și acoperea capul cu brațele, încercând să se ferească de ploaia de lovituri date cu paturile puștilor.

– Ce se întâmplă?

– Au aflat de purcel.

– Poftim?

– Probabil că ne-a turnat *monsieur* Suel. Le-am auzit strigătele din camera mea. Amenință că, dacă Aurélien nu le zice unde-i porcul, îl iau cu ei.

– N-o să sufle un cuvânt, am spus eu.

Am tresărit amândouă auzind țipătul fratelui nostru. Abia îmi mai recunoșteam sora: arăta cu douăzeci de ani peste vârsta ei reală, adică douăzeci și patru. Știam că aceeași spaimă se oglindea și pe chipul meu. Era exact lucrul de care ne temuserăm.

– Cu ei e și un *Kommandant*¹. Dacă găesc purcelul, o să ne aresteze pe toți, mi-a șoptit Hélène, cu glasul găuit de spaimă. Știi ce s-a întâmplat la Arras. O să facă din noi un exemplu. Ce se va întâmpla cu copiii?

Îmi roiau prin minte zeci de gânduri, teama că fratele meu ar putea vorbi îmi paraliza capacitatea de a judeca limpede. Mi-am înfășurat un șal în jurul umerilor și m-am apropiat tiptil de fereastră, privind pe furiș în curte. Prezența unui *Kommandant* lăsa să se înțeleagă că nu era vorba doar de niște soldați beți care-și descărcau

¹ Comandant al unei unități militare (în limba germană în original)

frustrările prin amenințări și lovituri: chiar aveam necazuri. Prezența lui însemna că ne făceam vinovați de un delict grav.

– O să-l găsească, Sophie. Nu le trebuie decât câteva minute. Pe urmă...

Vocea surorii mele era stridentă din pricina fricii.

Mintea mi s-a înnegurat. Am închis ochii. Apoi i-am deschis din nou.

– Du-te jos, am îndemnat-o. Insistă că noi n-am făcut nimic rău. Întreabă-l pe *Kommandant* de ce se face vinovat Aurélien. Ține-l de vorbă, distrage-i atenția. Dă-mi puțin timp până să intre soldații în casă.

– Ce vrei să faci?

I-am strâns brațul cu putere.

– Du-te. Dar să nu le spui nimic, ai înțeles? Să negi absolut *tot*.

Sora mea a șovăit, apoi a alergat spre coridor, cu cămașa de noapte fluturând în urma ei. Nu știu dacă m-am mai simțit vreodată atât de singură ca în acele câteva clipe, când spaima mă strângea de gât și când soarta familiei apăsa pe umerii mei. Am dat fuga în biroul tatei și am scormonit prin sertarele masivei mese de scris, azvârlind pe jos tot ce era înăuntru – tocuri vechi, bucăți de hârtie, piese ale unor ceasornice stricate, vechi facturi –, mulțumind lui Dumnezeu când în sfârșit am găsit ce căutam. Apoi am coborât în fugă scările, am deschis ușa de la pivniță și am sărit două câte două treptele reci de piatră, atât de sigură pe mișcările mele în întuneric încât aproape nu aveam nevoie de lumina pâlpâitoare a lumânării. Am ridicat zăvorul greu al pivniței cândva plină ochi de butoiașe cu bere și vin bun, am dat deoparte unul dintre poloboacele goale și am deschis ușa vechiului cuptor de pâine din fier forjat.

Purcelușul încă mic a clipit adormit. S-a ridicat pe picioare, s-a uitat atent la mină din culcușul lui de paie și a grohăit ușor. Oare nu v-am spus de purceluș? Îl scăpasem când fusese rechiziționată ferma lui *monsieur* Girard. Se rătăcise în tot haosul de atunci, ca un dar de la Dumnezeu, îndepărtându-se de purceii încărcăți în spatele unui camion nemțesc și dispăruse rapid sub fustele groase ale bunicii Poilâne. Săptămâni la rând îl îngrășaserăm cu ghindă și cu resturi de mâncare, în speranța că se va face îndeajuns de mare ca să avem cu

toții niște carne. De o lună încoace gândul la șoričiuț crocant, la carnea fragedă, menținuse moralul locatarilor hotelului Le Coq Rouge¹.

L-am auzit din nou, afară, pe fratele meu scoțând un țipăt ascuțit, apoi vocea surorii mele, grăbită și disperată, întreruptă de replici aspre rostite de un ofițer neamț. Purcelușul mă privea cu ochi inteligenți și plini de înțelegere, de parcă ar fi știut dinainte ce-l așteaptă.

– Îmi pare rău, *mon petit*, am șoptit, dar nu există altă cale.

Apoi mi-am repezit mâna în jos.

Am ieșit de acolo în câteva secunde. O trezisem pe Mimi, spunându-i să vină și ea, dar să-și țină gura. Copila văzuse atât de multe în ultimele luni, încât mă asculta fără crâcnire. A privit scurt în sus, spre mine, apoi s-a dat jos din pat, ținându-și frățiorul în brațe, și m-a apucat de mână.

Aerul înțepător prevestea apropierea iernii, iar mirosul de fum de la focul aprins pentru scurt timp în seara precedentă încă zăbovea în aer. L-am văzut pe *Kommandant* prin arcada de piatră a ușii din spate și am ezitat. Nu era *Herr Becker*, pe care îl cunoșteam și-l disprețuiam. Acesta era un bărbat mai zvelt, proaspăt bărbierit și impasibil. Chiar și prin întuneric citeam pe chipul lui inteligență, nu ignoranță și brutalitate, și asta m-a înfricoșat.

Acest nou *Kommandant* privea gânditor spre ferestrele noastre, poate gândindu-se dacă nu cumva clădirea asta ar fi fost un loc mai bun de încartiruire decât ferma Fourrier, unde dormeau ofițerii superiori nemți. Presupun că-și dădea seama de faptul că, fiind situată ceva mai sus, locuința noastră îi oferea o privire de ansamblu asupra întregului orașel. Aveam grajduri de cai și zece dormitoare, din vremea când aici fusese hotelul cel mai prosper din localitate.

Hélène era în curtea pietruită, apărându-l pe Aurélien cu brațele.

Unul dintre soldați a ridicat pușca, dar *Kommandant*-ul a înălțat o mână.

– Ridică-te, a ordonat el.

Hélène s-a tras înapoi, departe de el. I-am zărit fața crispată de frică.

¹ Cocoșul Roșu (în limba franceză în original)

Am simțit cum Mimi mă strânge de mână și i-am răspuns în același fel, deși eram cu inima cât un purice. Pe urmă am ieșit hotărâtă afară.

– Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă aici?

Vocea mea a răsunat puternic în curte.

Kommandant-ul m-a privit scurt, surprins de tonul meu: o femeie tânără care ieșise pe ușa boltită a hotelului, cu un copil sugându-și degetul, atârnat de fusta ei, și încă unul înfășat și agățat de piept. Boneta îmi alunecase puțin într-o parte, iar cămașa de noapte albă din bumbac era atât de uzată, încât aproape nu-mi mai acoperea trupul. M-am rugat Cerului să nu se audă cum îmi bubuia inima.

M-am adresat direct *Kommandant*-ului:

– Pentru ce presupusă vină au venit oamenii dumneavoastră să ne pedepsească?

Îmi închipui că nici o femeie nu-i mai vorbise astfel de când fusese acasă, în permisie, ultima oară. În curte s-a așternut o tăcere uluită. Fratele și sora mea, care zăceau la pământ, s-au răsucit în loc să mă vadă mai bine, perfect conștienți de posibilele urmări ale unei asemenea atitudini îndrăznețe.

– Dumneata ești...?

– *Madame Lefèvre*.

Am văzut că se uita să vadă dacă purtam verighetă. Nu era cazul să se mai obosească: o vândusem de mult, ca să cumpăr mâncare, la fel ca majoritatea femeilor din zonă.

– *Madame*, avem informații că deții ilegal animale vii.

Vorbea într-o franceză acceptabilă – semn că mai comandase posturi în teritoriile ocupate – și nu-și pierduse calmul. Nu era genul care să se teamă de situații imprevizibile.

– Animale vii?

– O sursă de încredere ne-a spus că ai aici un porc. Probabil știi foarte bine că pedeapsa prevăzută de regulament pentru cei care ascund animale vii e închisoarea.

I-am susținut privirea.

– Iar eu știu precis cine anume v-a informat. *Monsieur Suel*, așa-i?

Aveam obrajii îmbujorați, iar părul meu, împletit într-o coadă lungă care-mi atârna pe umăr, parcă se electrizase și mă înțepa la ceafă.

Kommandant-ul s-a întors spre unul dintre subordonații lui. Felul în care acesta și-a ferit privirea i-a confirmat că așa stăteau lucrurile.

– *Monsieur Suel, Herr Kommandant*, vine aici cel puțin de două ori pe lună, tot încercând să ne convingă că, în lipsa soților noștri, am avea nevoie de consolarea pe care ne-ar putea aduce-o el. Și fiindcă noi am ales să nu-i acceptăm așa-zisa amabilitate, iată că se răzbună răspândind zvonuri și punându-ne viața în pericol.

– Autoritățile nu s-ar sesiza dacă sursa n-ar fi credibilă.

– *Herr Kommandant*, așa zice că prezența dumneavoastră aici dovedește exact contrariul.

M-a privit cu o expresie de nepătruns. S-a răsucit pe călcâie și a pornit spre ușa casei. L-am urmat, aproape împiedicându-mă de poalele cămășii de noapte în încercarea de a ține pasul cu el. Știam că simplul fapt că-i vorbisem atât de îndrăzneț putea fi socotit drept un delict. Și totuși, în clipa aceea, frica îmi dispăruse.

– Uitați-vă la noi, *Herr Kommandant*. Oare arătăm ca niște oameni care se ospătează cu carne de vită, cu friptură de miel sau cu file de porc?

S-a întors și s-a uitat scurt la încheieturile mele osoase, ieșite din mânecile cămășii de noapte. Numai în anul acela talia mi se subțiasse cu cinci centimetri.

– Suntem cumva ridicol de grași în urma bunăstării pe care ne-o aduce hotelul nostru? Mai avem trei găini din douăzeci și cinci. Trei găini pe care avem plăcerea să le îngrijim și să le hrănim pentru ca oamenii dumneavoastră să vină să ia ouăle. Între timp, noi trăim cu ceea ce autoritățile germane consideră a fi un regim alimentar: rații din ce în ce mai mici de carne și făină, pâine făcută din țărâțe și mălai, atât de puțin hrănitore că n-am da-o nici măcar la animale.

El ajunsese în partea cealaltă a holului și cizmele lui stârneau ecouri pe dalele de gresie. A șovăit, apoi s-a îndreptat spre bar și a dat răstit un ordin. Un soldat a apărut ca din senin și i-a întins o lampă.

– N-avem lapte pentru copii, copiii noștri plâng de foame, noi ne îmbolnăvim din pricina hranei insuficiente. Și cu toate astea, veniți aici în crucea nopții să înspăimântați două femei, să brutalizați un băiat nevinovat, să ne bateți și să ne amenințați, numai fiindcă ați auzit de la un individ imoral că ne *ghiftuim*?

Îmi tremurau mâinile. El a văzut că bebelușul începuse să se agite și mi-am dat seama că eram atât de încordată încât îl strângeam prea tare în brațe. M-am dat înapoi, mi-am potrivit șalul și am încercat să-l liniștesc. Pe urmă am ridicat capul. Nu mi-am putut ascunde furia și amărăciunea din glas.

– Atunci căutați prin toată casa, *Herr Kommandant*. Întoarceți totul cu susul în jos și distrugeți tot ce n-a fost distrus până acum. Căutați prin toate acareturile, cele pe care oamenii dumneavoastră încă nu le-au despuiat ca să-și ia tot ce poșteau. Când o să dați de faimosul porc, sper că oamenii dumneavoastră se vor sătura din el.

I-am susținut privirea o clipă mai mult decât s-ar fi așteptat. Vedeam pe fereastră cum sora mea ștergea rănile lui Aurélien cu poalele fustei, încercând să-i oprească sângerarea. Trei soldați nemți stăteau aplecați deasupra lor.

Acum ochii mi se obișnuiseră cu întunericul și l-am văzut pe *Kommandant* descumpănit. Oamenii lui aruncau priviri nesigure, așteptând un ordin de la el. Le-ar fi putut ordona să distrugă casa până în temelii și să ne aresteze pe toți, drept pedeapsă pentru ieșirea mea nemaiîntâlnită. Dar știam că se gândea la Suel și se întreba dacă nu cumva fusese indus în eroare. Părea a fi genul de om care nu suporta să fie prins pe picior greșit.

Pe vremea când jucam poker cu Édouard, el îmi spusese odată că eram un partener imposibil, pentru că niciodată nu-mi putea citi pe față ce gândeam. Mi-am impus să-mi amintesc vorbele lui: acum jucam jocul cel mai important din viața mea. Eu și *Kommandant*-ul ne-am privit în ochi. Pentru o clipă, am avut senzația că întreaga lume se oprise în jurul nostru: auzeam bubuitul îndepărtat al tunurilor de pe front, tusea surorii mele, cotcodăcitură găinilor noastre amărâte și slăbănoage, deranjate din somn în cotețul lor. Toate zgomotele s-au topit până când am rămas doar noi doi

privindu-ne în ochi, fiecare încercând să ghicească ce era în mintea celuilalt. Aș fi putut jura că-mi auzeam bătăile inimii.

- Ce-i ăsta?

- Ce anume?

A ridicat lampa și lumina palidă și aurie a învăluit portretul pe care mi-l făcuse Édouard când ne căsătoriserăm. Portretul mă înfățișa în primul an de căsnicie, cu părul des și lucios revărsat pe umeri, cu pielea curată și sănătoasă, cu privirea încrezătoare a femeii care se știe adorată. Cu câteva săptămâni în urmă scosesem portretul din locul unde fusese ascuns, spunându-i surorii mele că nu voi accepta cu nici un chip ca nemții să-mi impună la ce mă pot uita și la ce nu în propria casă.

El a ridicat lampa ceva mai sus, ca să poată privi mai bine tabloul. „Nu-l pune aici, Sophie“, mă prevenise Hélène. „O să ai necazuri.“

Într-un târziu s-a întors spre mine, de parcă abia s-ar fi îndurat să-și ia ochii de la portret. S-a uitat la mine, apoi din nou la tablou.

- Soțul meu l-a pictat.

Nu știu de ce am simțit nevoia să-i spun asta.

Poate fiindcă eram convinsă că aveam tot dreptul să fiu indignată. Poate din pricina văditei diferențe dintre fata din tablou și cea care stătea în fața lui. Poate pentru fetița blondă care plângea la picioarele mele. Era foarte posibil ca până și cei numiți în funcția de *Kommandant* să se fi săturat să ne mai hărțuiască pentru mici abateri, după doi ani de ocupație.

S-a mai uitat o dată la tablou, apoi a privit în jos.

- Cred că ne-am făcut înțeleși, *madame*. Discuția noastră nu s-a încheiat. Dar n-am să te mai deranjez astă-seară.

A surprins expresia de mirare pe care nu reușisem s-o ascund și am văzut că asta îi dădea o oarecare satisfacție. Poate pentru el era suficient să știe că mă crezusem pierdută. Omul acesta era inteligent și subtil. Trebuia să fiu cu ochii în patru.

- Soldați!

Oamenii lui au făcut stânga-mprejur, supunându-se orbește, ca de obicei, și au pornit spre camionul în care veniseră, cu uniformele profilându-se în lumina farurilor. Am pornit după *Kommandant* și

m-am oprit în pragul ușii. Ultima oară când i-am auzit vocea, ordona șoferului să pornească spre oraș.

Am așteptat ca vehiculul militar să ajungă din nou pe șosea și să-și croiască drum printre gropile descoperite de bătaia farurilor. Hélène începuse să tremure. S-a ridicat cu greu în picioare și și-a dus mâna la frunte, strângându-și pleoapele. Aurélien ședea derutat lângă mine, ținând-o de mână pe Mimi, rușinat că plângea ca un copil. Am așteptat să se stingă hurelul motorului. Mașina a trecut dealul, scârțâind din toate încheieturile, de parcă ar fi protestat și ea.

– Ești rănit, Aurélien?

I-am pipăit capul. Avea doar răni superficiale. Și vânătăi. Ce fel de oameni puteau să atace un băiat neînarmat?

El s-a ferit.

– Nu m-a durut, mi-a spus. Și nu mi-a fost frică de ei.

– Am crezut că o să te aresteze, a spus sora mea. Că o să ne aresteze pe toți.

Mi-era teamă când o vedeam așa: parcă s-ar fi clătinat pe marginea unui abis. Și-a șters ochii și s-a silit să zâmbească, îngenunchind să-și îmbrățișeze fetița.

– Nemți idioti. Tare ne-au speriat, așa-i? Și mami a fost o proastă că s-a speriat.

Fetița și-a privit mama în tăcere, cu un aer solemn. Uneori mă întrebam dacă am s-o mai văd vreodată pe Mimi râzând.

– Îmi pare rău, acum mi-am revenit, a continuat sora mea. Hai să mergem cu toții înăuntru. Mimi, avem puțin lapte, am să ți-l încălzesc.

Și-a șters mâinile de halatul mânjit de sânge și a întins brațele spre mine, să-i dau bebelușul.

– Vrei să-l țin eu pe Jean?

Am început să tremur convulsiv, de parcă abia atunci mi-aș fi dat seama cât ar fi trebuit să fiu de înspăimântată. Mi se înmuiaseră picioarele, ca și cum toată vlaga din ele s-ar fi scurs pe dalele curții. Îmi doream cu disperare să mă așez undeva.

– Da, am răspuns. Cred că ar trebui.

Sora mea a întins brațele, apoi a scos un țipăt scurt. Cuibărit între pături și înfășat cu grijă, ca nu cumva să-l atingă aerul rece al nopții, era botul trandafirii și păros al unui purceluș.

– Jean doarme sus, am spus.

M-am sprijinit cu o mână de perete, ca să mă țin pe picioare.

Aurélien s-a uitat peste umărul ei. Toți au rămas cu ochii la purceluș.

– Dumnezeule mare!

– E mort?

– L-am adormit cu cloroform. Mi-am amintit că tata avea în birou o sticlută, de pe vremea când colecționa fluturi. Cred că-i pe cale să se trezească. Va trebui totuși să ne gândim la altă ascunzătoare, pentru când se vor întoarce nemții. Și știi bine că se vor întoarce.

Atunci Aurélien a zâmbit și buzele i s-au deschis încet, într-un surâs plin de încântare. Hélène s-a aplecat să-i arate lui Mimi purcelușul care dormea tun și toți au zâmbit cu gura până la urechi. Hélène îi tot atingea botișorul, acoperindu-și obrazul cu cealaltă mână, de parcă nu i-ar fi venit să creadă ce ținea în brațe.

– Ai ținut purcelul în brațe de față cu ei? Au venit aici și tu strângeai la piept purcelul chiar sub nasul lor? Și i-ai luat la rost pentru că *au venit aici*?

În glasul ei se citea uluirea.

– Chiar sub râtul lor, a comentat Aurélien, care părea să-și fi recăpătat dintr-odată aplombul dintotdeauna. Ha! L-ai ținut chiar sub râtul lor!

M-am așezat pe dalele curții și am început să râd. Am râs până când m-a luat frigul și n-am mai știut dacă râdeam sau plângeam. Fratele meu, temându-se că poate făceam o criză de isterie, m-a luat de mână și s-a sprijinit de mine. Avea paisprezece ani și uneori se zbârlea ca un bărbat, alteori voia să fie alinat ca un copil.

Hélène căzuse pe gânduri.

– Dacă aș fi știut... a spus ea. Cum de-ai devenit atât de curajoasă, Sophie? Surioara mea cea mică! Cine te-a făcut așa? În copilărie erai fricoasă ca un șoarece. Ca un șoarece!

Nici eu nu știam prea bine.

Când în cele din urmă am intrat din nou în casă, Hélène și-a făcut de lucru cu oala cu lapte, Aurélien s-a dus să-și spele obrazul învinețit, iar eu m-am oprit în fața portretului.

Fata aceea cu care se însurase Édouard mă privea cu o expresie pe care n-o recunoșteam. El o văzuse la mine înaintea tuturor: o expresie atotștiutoare, surâsul cuiva fericit, și care îi făcea pe alții fericiți. O expresie care trăda mândrie. Când amicii lui parizieni aflaseră că era îndrăgostit de mine – o vânzătoare – în mod inexplicabil, el se mulțumise să zâmbească, fiindcă citise toate acele lucruri în expresia mea. N-am știut niciodată dacă înțelesese că aceasta i se datora lui.

Am rămas o clipă pe loc, cu ochii țintă la portret și, timp de câteva clipe, mi-am amintit cum mă simțeam pe vremea când eram tânără, când nu știam ce-i foamea sau frica și când singurul meu gând era la clipele de intimitate pe care le-aș fi petrecut cu Édouard. Chipul pictat îmi amintea că lumea putea fi și frumoasă, că odinioară existaseră alte lucruri – artă, bucurie, dragoste – care-mi umpleau existența, nu teama, supa de urzici și camuflajul de acum. În expresia mea îl vedeam pe el. Și abia atunci am înțeles ce făcusem cu puțin timp înainte. Portretul îmi amintise de forța care zăcea în mine, de câtă putere mai aveam încă pentru a lupta.

Când ai să te întorci, Édouard, îți jur că am să fiu din nou fata pe care ai pictat-o.